

Protection of the Children's Rights within the Framework of the United Nations Peacebuilding Commission

(Type of Paper: Research Article)

Zohreh Shafiee^{1*}, Pouria Askary²

Abstract

The importance of respecting children's rights in peace-building processes to achieve a sustainable peace raises the question of whether the UN Peacebuilding Commission, as the responsible organ for peace-building affairs of the UN, has taken into account children's rights and the key role of this issue in the realization of peace? The purpose of this study is to clarify the need to pay more attention to children's rights in peace-building processes. The article has dealt with the presentation of a reasonable relationship between these two variables by utilizing previous studies and several United Nations reports and has analyzed the reports to investigate the commission performance. The data analysis indicates the attention of commission to some of the children's rights. Of course, this attention is not due to considering the violation of children's rights as one of the causes of conflict, but because of the widespread effects of the conflict on them.

Keywords

Children's Rights, Sustainable Peace, Peace-Building, Peacebuilding Commission.

-
1. M.A. in International Law, Department of Public and International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
Email: zohre.shafiee.90@gmail.com
 2. Assistant Prof., Department of Public and International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: pouria.askary@gmail.com
- Received: December 25, 2018 - Accepted: March 11, 2019

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

حمایت از حقوق کودکان در چارچوب عملکرد کمیسیون تحکیم صلح سازمان ملل متحد

زهره شفیعی^{۱*}، پوریا عسکری^۲

چکیده

اهمیت مراعات حقوق کودکان در فرایندهای صلح‌سازی برای رسیدن به صلح پایدار این سؤال را ایجاد می‌کند که آیا کمیسیون تحکیم صلح سازمان ملل متحد به‌عنوان نماد و نهاد صلح‌سازی، به حقوق کودکان و نقش برجسته آن در تحقق صلح توجه داشته است؟ هدف این پژوهش، روشن ساختن چرایی لزوم توجه به حقوق کودکان در فرایند صلح‌سازی و میزان توجه کمیسیون تحکیم صلح به این موضوع است. مقاله، با بهره‌گیری از مطالعات پیشین و گزارش‌های متعدد سازمان ملل متحد، به ارائه ارتباط منطقی میان این دو متغیر پرداخته و برای ارزیابی عملکرد کمیسیون به تحلیل گزارش‌های آن پرداخته است. تحلیل داده‌ها مؤید توجه کمیسیون به برخی از حقوق کودکان است که البته این توجه به‌دلیل در نظر گرفتن نقض حقوق کودکان به‌عنوان یکی از علل درگیری نیست، بلکه ناشی از آثار گسترده مخاصمات بر آنهاست.

کلیدواژگان

حقوق کودکان، صلح پایدار، صلح‌سازی، کمیسیون تحکیم صلح.

۱. کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران
Email: zohre.shafiee.90@gmail.com (نویسنده مسئول).

۲. استادیار، گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
Email: pouria.askary@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰

مقدمه

کودکان در طول تاریخ محکوم به تحمل پیامدهای فاجعه‌آمیز جنگ بوده‌اند. جامعه جهانی همواره تلاش کرده تا از میزان آسیب به کودکان بکاهد که البته چندان هم موفق نبوده است.^۱ عمده این تلاش‌ها بر فقدان جنگ تأکید داشته و خاموش شدن آتش مخاصمه معمولاً برابر با صلح انگاشته شده (صلح منفی) است. نمونه بارز این تفکر عملیات حفظ صلح سازمان ملل متحد است که بیشتر از هر چیز بر خاموش ماندن آتش خشم و نزاع میان طرفین متمرکز است و هدف آن توقف موقت مخاصمه میان طرف‌های درگیر و فراهم آوردن فضایی برای گفت‌وگو بود. مأموریت‌هایی که عمدتاً نظامی بودند و در برخی مواقع نیز فعالیت‌های غیرنظامی را شامل می‌شدند (ابراهیم گل، ۱۳۸۷: ۲۲۵).

یوهان گالتونگ پدر مطالعات صلح از خشونت و ارتباط آن با صلح سخن به میان آورده است. از دیدگاه وی ریشه درگیری‌ها، تکرار و استمرار آنها را باید در خشونت‌های ساختاری (نادیده گرفتن حقوق اساسی بشر مثل فقر، تبعیض و...) موجود در جامعه یافت که گاه به صورت خشونت‌های مستقیم نمود می‌یابند. فقدان خشونت‌های مذکور به مفهوم صلح (صلح مثبت) است. در واقع صلح و خشونت به‌مثابه دو روی یک سکه‌اند که حضور یکی به معنی عدم حضور دیگری است. تلاش برای شناخت و رفع این خشونت‌ها در مفهومی به نام صلح‌سازی ارائه شده است (Galtung, 1969: 175, 183).

صلح‌سازی فرایندی است که پیشگیری از شروع مجدد درگیری، رسیدن به صلح پایدار و ایجاد فرهنگ صلح از طریق یافتن علل ریشه‌ای خشونت و غلبه بر آنها را در نظر دارد، به‌طوری‌که تمام فعالیت‌ها و اقداماتی را که هدفشان ارتقای صلح و غلبه بر خشونت است، پوشش می‌دهد. در این فرایند تلاش می‌شود، فرهنگ صلح جایگزین خشونت و درگیری شود و در پایان انتظار می‌رود تا درگیری‌ها به روش مسالمت‌آمیز حل‌وفصل شوند (Webel & Galtung, 2007: 309).

صلح‌سازی به‌عنوان ابزاری برای تضمین صلح در شرایط پساجنگی در «دستور کاری برای صلح» از جانب دبیرکل فقید ملل متحد پطروس گالی در سال ۱۹۹۲ به صورت رسمی وارد ادبیات ملل متحد شد (A/47/277, 1992: para 57).

از آنجا که گذر از جنگ به صلحی پایدار همیشه امری سخت و پیچیده بوده است و نیاز به تحکیم دارد (بیگزاده، ۱۳۸۶: ۱۳)، سازمان ملل متحد به‌عنوان نهادی که هدف اصلی خود را رسیدن به صلح جهانی قرار داده، نهادی را به این منظور تشکیل داده است. ایجاد کمیسیون

۱. بررسی گزارش‌های کودکان و مخاصمات مسلحانه دبیرکل ملل متحد بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ و خامت وضعیت کودکان را شرح می‌دهد. برای مطالعه بیشتر: شفیی، ۱۳۹۷.

مذکور، نقطه عطفی در تلاش جامعه جهانی برای کمک به کشورها به منظور گذار از جنگ به صلح پایدار است (بیگزاده، ۱۳۸۶: ۱۵).
این مقاله به بررسی هدف تأسیس کمیسیون تحکیم صلح، علل لزوم توجه کمیسیون به حقوق کودکان و میزان توجه آن به حقوق کودکان می‌پردازد.

کمیسیون تحکیم صلح: ره‌آوردی برای ایجاد صلح پایدار

دغدغه اصلی جامعه بین‌المللی همواره ایجاد صلحی پایدار بوده است؛ چراکه در اغلب موارد پس از یک دوره کوتاه صلح و پایان درگیری شاهد شروع و ازسرگیری مجدد مخاصمات مسلحانه هستیم، خاصه به این دلیل که عمده تلاش‌ها برای دستیابی به صلح، بر فقدان جنگ تأکید داشته‌اند^۱ که به ایجاد صلحی سست و شکننده منجر می‌شدند (بیگزاده، ۱۳۸۶: ۱۴).
از دیدگاه گالتونگ ریشه درگیری‌ها، تکرار و استمرار آنها را باید در خشونت‌های ساختاری (نادیده گرفتن حقوق اساسی بشر مثل فقر، تبعیض و...) جامعه یافت و تلاش با هدف شناخت و رفع آنها را در مفهومی به نام صلح‌سازی ارائه کرد (Galtung, 1976: 297). صلح‌سازی به‌عنوان یک فرایند پیشگیرانه در نظر گرفته شده که پیش از درگیری، حین درگیری و پس از آن قابل اعمال است (A/47/277, 1992: para 57) و ایجاد صلح از طریق زدودن ریشه‌های به‌وجودآورنده منازعات خشونت‌بار و ایجاد ظرفیت‌های بومی برای مدیریت و حل‌وفصل منازعات را هدف خود قرار داده است (Galtung, 1976: 297).

بازسازی و ایجاد فرهنگ صلح فرایند طولانی‌مدتی است و ممکن است برای یک نسل ادامه یابد، در نتیجه یک واکنش سریع نیست، بلکه فرایندی طولانی و مداوم است که در ضمن آن سلسله‌ای از برنامه‌های سیاسی، توسعه‌ای، بشردوستانه، حقوق بشری و سازوکارهای اجرای آن اعمال می‌شود (Webel & Galtung, 2007: 309). بازیگران اصلی در این فرایند، دولت، جامعه مدنی و مردم هستند، البته جامعه بین‌المللی به‌ویژه سازمان ملل متحد می‌تواند تعهدهای ملی را تسهیل و حمایت کند (A/RES/70/262, 2016: paras 3, 4).

تفاوت حفظ صلح با صلح‌سازی، توجه ناکافی به ریشه‌ها، دلایل شکل‌گیری اختلافات و وظایف بلندمدت مانند ایجاد نهادهای پایدار در کشورهای در حال گذار از جنگ به صلح و همچنین تمرکز محدود، مختصر و سریع حفظ صلح بر اصلاحات اقتصادی و سیاسی که اغلب فرایندهایی زمان‌بر و نیازمند رفع خشونت‌های ساختاری هستند (A/59/565, 2004: paras

۱. سیاست‌های کنترل تسلیحات، پیمان‌های متعدد در خصوص ممنوعیت توسل به زور همانند پیمان بریان-کلگ، منشور سازمان ملل متحد، کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو حقوق بشردوستانه و عملیات نسل اول حفظ صلح ملل متحد مانند عملیات UNCIP در ۱۹۴۹ با هدف نظارت بر آتش‌بس میان هند و کشمیر یا عملیات UNUC در ۱۹۶۰ در کنگو به‌منظور کمک به تسهیل بیرون راندن بلژیک از خاک کنگو همگی گویای این طرز تفکرند.

(222,224) و همچنین ورود اصطلاح صلح‌سازی به ادبیات ملل متحد، مجمع عمومی و شورای امنیت سازمان ملل ناگزیر براساس مجوزی که در مواد ۲۲،۷ و ۲۹ منشور برای ایجاد ارکان فرعی به آنها اعطا شده است، مشترکاً اقدام به ایجاد یک رکن فرعی مشورتی کردند (بیگزاده، ۱۳۸۶:۱۷) که در آن به چالش‌های پیش روی صلح پایدار در جهان پرداخته شود و مسیر مناسب برای رسیدن به این هدف را روشن سازد.

در دسامبر ۲۰۰۵ «کمیسیون تحکیم صلح» برای دستیابی به صلح پایدار و کمک به کشورها برای گذار از مرحله پس از جنگ به صلح پایدار تشکیل شد، (S/RES/1645, 2005: 2, A/RES/60/180, 2005: 2). کمیسیون برای کمک به پیشگیری از برگشت تعارض خشونت‌بار در کشورها، در حقیقت به‌مثابه پیوندی میان تلاش‌های قبل از خاتمه تعارض و برنامه‌های ملل متحد پس از خاتمه منازعه در جهت صلح پایدار، نهادسازی و توسعه محسوب می‌شود (مصفا، ۱۳۸۸: ۲۸۱). که براساس سند مؤسس خود دارای اشتغالات زیر است:

۱. ارائه پیشنهاد برای راهبردهای جامع و فراگیر جهت تحکیم صلح و احیای کشورها پس از مخاصمات مسلحانه و ارائه نظر و توصیه در این مورد؛
۲. سوق دادن توجهات به سوی تلاش‌های مرتبط با بازسازی و تقویت نهادهای ضروری برای احیای کشورها پس از مخاصمات مسلحانه و تسهیل تهیه و تصویب استراتژی‌های جامع و فراگیر به‌منظور ایجاد زیربنای توسعه پایدار؛
۳. ارائه توصیه و اطلاعات به‌منظور بهبود هماهنگی میان نهادهای ذی‌نفع در تحکیم صلح در داخل و خارج ملل متحد؛
۴. ارائه رویه‌های درست، کمک به کسب منابع مالی برای فعالیت‌های اولیه احیا و همچنین بسیج جامعه جهانی برای احیای کشورهای در حال گذار از جنگ به صلح (بیگزاده، ۱۳۸۶: ۲۱).

۱. دلایل لزوم توجه کمیسیون به حقوق کودکان در فرایند صلح‌سازی

اجماع عمومی وجود دارد که نقض حقوق بشر علت و معلول درگیری‌های خشونت‌آمیز است (Parlevliet, 202: 5). با بهره‌گیری از این نگرش و اهمیت نقش کودکان به‌عنوان سرمایه و آینده جوامع، می‌توان نقض حقوق کودکان را نیز یکی از آثار و همچنین علل درگیری‌های خشونت‌آمیز آینده دانست. در این قسمت، نقض حقوق کودکان به‌عنوان یکی از آلام ناشی از جنگ و نیز یکی از اسباب رخداد منازعات آتی مورد توجه قرار می‌گیرد.

۱.۱. نقض حقوق کودکان از آثار مهم درگیری‌های مسلحانه است

تأثیر مخاصمات مسلحانه بر کودکان اغلب سهمگین است و بی‌شک سبب تزییع اکثر حقوق

آنها می‌شود. مخاصمات، کودکان را در معرض انواع خشونت‌های جسمی، جنسی و روانی قرار می‌دهد؛ برای نمونه می‌توان به مخاصمات در کنگو اشاره کرد که بیش از دو دهه موجب بروز درگیری‌های پیچیده و متعدد با پیامدهای انسانی شدید شده است (UNICEF, 2017: 1) که قربانیان اصلی این درگیری به‌طور عمده کودکان هستند.

از جمله موارد عمده نقض حقوق کودکان که برخی صاحب‌نظران به آن اشاره کرده‌اند (Parlevliet, 2002: 5)، می‌توان به سوء‌تغذیه، خشونت‌های جنسی گسترده، آوارگی، استخدام و به‌کارگیری به‌عنوان سرباز اشاره کرد. برخی از موارد نقض حقوق کودکان را در تعدادی از درگیری‌های معاصر در ذیل برمی‌شماریم:

گزارش سال ۲۰۱۷ دبیر کل ملل متحد، شرایط اخیر و نامناسب کودکان کنگویی را به تصویر کشیده است که در آن به ۴۹۲ مورد استخدام و به‌کارگیری کودکان در نیروهای مسلح که ۶۳ تن از آنها دختر بودند، اشاره شده است (A/72/361, 2017: para 63)؛ همچنین تجاوز جنسی به‌عنوان یک سلاح و تاکتیک جنگی برای از بین بردن و ترساندن جمعیت غیرنظامی از دیگر عواقب رایج درگیری‌ها در کنگو است که در این گزارش به ۱۷۰ مورد تجاوز به دختران و یک مورد تجاوز به پسری در سال ۲۰۱۶ اشاره شده است (A/72/361, 2017: para 66). کشته، مجروح و معلول شدن ۱۳۱۶ کودک یمنی به‌واسطه حملات هوایی، تیراندازی، بمباران و انفجار مین و بقایای انفجاری تسلیحات جنگی که در گزارش دبیرکل ملل متحد اشاره شده، گویای شرایط نابسامان کودکان یمنی است (A/72/865, 2018: para 204). البته به این مهم باید شیوع وبا و قحطی را نیز اضافه کرد. وضعیت کودکان سوریه نیز قابل تأمل است. به‌طور مثال استفاده از محاصره و گرسنگی به‌عنوان یک تاکتیک جنگی و به خطر افتادن جان حدود ۳۵۰۰۰ کودک که از دسترسی به واکسیناسیون فلج اطفال محروم بوده‌اند (A/70/836, 2016: 27).

اغلب خروجی بحث در خصوص آثار درگیری‌ها بر کودکان مانند آنچه در بالا آمد، به بررسی میزان و موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه، تحلیل علل عدم متابعت متخاصمان از قوانین بین‌المللی، طرح مسئولیت آنها و بیان راهکار به‌منظور کاهش موارد نقض منجر می‌شود. در واقع در این نگاه جنگ به‌عنوان واقعیتی انکارناپذیر پذیرفته شده و تنها تلاش می‌شود تا گزارش‌هایی در خصوص وضعیت موجود و راهکارهایی به‌منظور کاهش میزان تلفات ارائه شود؛ همانند آنچه در گزارش‌های سالانه دبیرکل ملل متحد تحت عنوان کودکان و مخاصمات مسلحانه نمود می‌یابند.^۱

۱. متعاقب قطعنامه‌های متعدد شورای امنیت به‌طور مثال ۱۲۶۱، ۱۳۱۴ و... دبیرکل سازمان ملل متحد سالانه گزارش‌هایی را تحت عنوان کودکان و مخاصمات مسلحانه ارائه می‌کند که در آنها به بررسی میزان نقض حقوق کودکان در مخاصمات و میزان عدم متابعت دولت‌های درگیری می‌پردازد. چندین گزارش اخیر

۱.۲. نقض حقوق کودکان، به مثابه اسباب رخداد درگیری‌های خشونت‌آمیز آینده

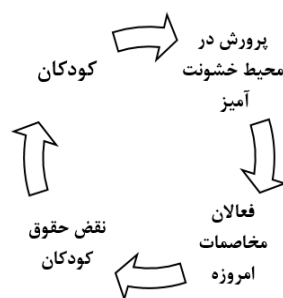
نقض شدید حقوق کودکان اغلب در درگیری‌ها با ریشه‌های عقاید افراطی (قومی و مذهبی) و به صورت برجسته‌تر در درگیری‌های داخلی صورت می‌گیرد. به گزارش یونیسف بیش از ۹۰ درصد درگیری‌های جهان از سال ۱۹۹۰ تاکنون داخلی بوده و ۸۰ درصد قربانیان این خشونت‌ها را زنان و کودکان تشکیل داده‌اند (UNICEF, 2006). هرچند نباید از نقض‌های حقوق کودکان در مخاصمات بین‌المللی نیز غافل شد. تعداد کمتر نقض حقوق کودکان در مخاصمات بین‌المللی به نسبت درگیری‌های داخلی به دلیل وجود سازوکارهای بین‌المللی در واکنش به نقض حقوق بین‌الملل و همچنین حفظ وجهه و جایگاه دولت‌ها در جامعه بین‌المللی و نزد افکار عمومی جهانی است که به عنوان ضمانت اجرای حقوق بین‌الملل به حساب می‌آید (ضیایی بیگدلی، ۱۳۹۳: ۲۱).

اغلب افراد فعال و کنشگر در درگیری‌های خشونت‌آمیز افراطی (عقیدتی)، در یک فرایند پرورشی بسته و تندرو رشد کرده‌اند و مهارت‌های لازم برای پذیرش نظرهای مخالف را کسب نکرده‌اند، به طوری که الگوی فکری آنها بر پایه مفاهیمی همچون خشونت، نابرابری، خودبرتربینی، عدم پذیرش نظرهای مخالف، برتری نژادی و قومی، نابرابری‌های جنسیتی و به صورت کلی ادراک‌های خصمانه و خشونت‌آمیز که از آن تحت عنوان فرهنگ خشونت یاد می‌شود، شکل یافته است. در چنین فرهنگی برده‌داری و نژادپرستی به شدت رواج دارد (Boulding et al., 1996: 10, 198). در سال‌های اخیر استفاده روزافزون از فناوری اطلاعات و ارتباطات جدید به ویژه اینترنت و رسانه توسط تروریست‌ها که اصولاً فعالیت‌های مخفیانه دارند، به منظور استخدام و به کارگیری و تحریک جوانان و تأثیر مخرب بر عقاید، تفکرات و ارزش‌هایی همچون صلح، برابری و عدالت برای انجام اقدامات تروریستی نیز مزید بر علت شده است (S/RES/2250, 2015: 2). هیچ کشور، فرهنگ و مذهبی از تأثیرات آن در امان نمانده است و نزدیک به ۳۰۰۰۰ مبارز خارجی را از ۱۰۰ کشور متفاوت به خود جذب کرده‌اند (A/70/674, 2015: paras 2-3). رسانه‌های گوناگون در عصر حاضر با ارائه اطلاعات و انتشار اخبار نقش مهمی در جهت‌گیری افکار عمومی، شکل‌گیری مواضع و نحوه برخورد با مسائل ایفا می‌کنند و می‌توانند نقش برجسته‌ای در تغییرات بنیادین فردی و جمعی داشته باشند (جمعی از اندیشمندان؛ زیر نظر کمیته علمی مجمع جهانی صلح، ۱۳۹۰: ۲۱). به موجب این الگوی پرورشی که متأثر از نقض بسیاری از مقررات حقوق بین‌الملل است، عمده ناقضان حقوق نسل‌های آینده پرورش می‌یابند (S/RES/2250, 2015: 2). بخشی از فعالان درگیری‌های افراطی امروز، افرادی هستند که در کودکی قادر به شکل

دادن درست عقاید خود به دلیل محرومیت در دسترسی آزادانه به اطلاعات متناسب با سن خود نبوده‌اند (نقض ماده ۱۷ کنوانسیون حقوق کودک) و عقاید افراط‌گونه در محیط بسته تلقینی شکل گرفته‌اند (Adams & True, 1997: 2). در چنین محیطی کودک، امکان دسترسی به داده‌ها و اطلاعات متفاوت را ندارد و حتی با تصور دسترسی به اطلاعات، شرایط و محیط مناسب برای شکل‌گیری آزادانه عقاید (ماده ۱۴ کنوانسیون حقوق کودک)، شنیده شدن (ماده ۱۲ کنوانسیون حقوق کودک) و بیان آن (ماده ۱۳ کنوانسیون حقوق کودک) وجود ندارد (Adams & True, 1997: 2).

در حقیقت پرورش در محیطی که فرهنگ خشونت در آن ریشه دوانیده است، راهی به‌جز پذیرش چنین عقایدی نمی‌گذارد (UNICEF, 1996:10) و معمولاً در این نوع جوامع خشونت امری طبیعی و بهنجار شناخته می‌شود (Webel & Galtung, 2007: 18). همراهی با این محرومیت، رنج‌های بشر به‌واسطه ساختارهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی نامناسب از دیگر عوامل شکل‌گیری فرهنگ خشونت و درگیری است (Webel & Galtung, 2007: 30).

مشکل اصلی در چنین جامعه‌ای نبود زیرساخت‌های مناسب است که به موضوعاتی همچون مشارکت، جنسیت، نژاد، آموزش مناسب و طبقه‌بندی‌های اجتماعی اعم از سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی پردازد (Webel & Galtung, 2007: 28). به موجب آنچه در خصوص الگوی نحوه شکل گرفتن رفتار خشونت‌آمیز گفته شد، شاهد ایجاد چرخه خشونت (نقض حقوق کودکان) خواهیم بود که عدم مراعات حقوق کودکان از جمله مواد ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷ و ۲۹ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ ضامن استمرار آن خواهد بود.

شکل ۱. چرخه خشونت (نقض حقوق کودکان)

فرایند صلح‌سازی با در اولویت قرار دادن حقوق کودکان می‌تواند از استمرار این چرخه جلوگیری کند. با این حال در عمده مباحثی که از صلح و کودک سخن به میان می‌آید، غالب

رویکردها به مسئله حق کودک بر زندگی در صلح اشاره می‌کنند^۱ و در این میان کمتر شاهد توجه تلاشگران عرصه کودک- صلح به لزوم مراعات حقوق کودکان به‌عنوان عاملی مهم برای رسیدن به صلح پایدار هستیم.

بسیاری از محققان صلح معتقدند که حل‌وفصل کامل و مؤثر بحران‌های مرتبط با جنگ محقق نمی‌شود، مگر تمام عوامل و نیروهایی که مانع تحقق صلح، امنیت و توسعه هستند، به‌طور کامل شناسایی و رفع شود (Rugumamu, 2009: 4). به زعم ما، یکی از عوامل پایداری مخاصمات مسلحانه و خشونت در جامعه، بی‌توجهی یا در نوع شدیدتر آن، نقض حقوق کودکان است که به‌عنوان متولیان فردا، ضامن پایداری صلح یا عامل باقی ماندن جنگ هستند. محیط خشونت‌آمیز نه تنها سبب رنج انسان می‌شود، بلکه بذر جنگ‌های آینده را می‌کارد. هر آنچه به‌عنوان شرایط اجتماعی اضطراری پیچیده دیده می‌شود، ریشه در بحران‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی درازمدت دارد که می‌تواند به بروز درگیری‌های مسلحانه و خشونت‌آمیز منجر شود (UNICEF, 1996:10).

ارتباط تنگاتنگ میان مراعات حقوق کودکان و صلح پایدار به‌عنوان هدف غایی صلح‌سازی قابل درک است و در اسناد مختلف بر آن تأکید شده است (S/RES/2282, 2016: para 23). همان‌طور که از گزارش گروه مشورتی کارشناسان سازمان ملل متحد در مورد تعریف صلح پایدار برمی‌آید، «در دیدگاه کلی جامعه (استراتژی کلان جامعه)، صلح پایدار باید به‌عنوان یک هدف و یک فرایند در نظر گرفته شود تا اطمینان حاصل گردد که نیازهای همه بخش‌های جامعه مورد توجه قرار گرفته است. هدف و فرایند برای دستیابی به صلح پایدار شامل فعالیت‌هایی مانند جلوگیری از شیوع، تشدید، تداوم و تکرار درگیری، ریشه‌یابی علل، کمک به طرفین درگیری برای پایان دادن به درگیری، تضمین آشتی ملی و حرکت به‌سوی بهبود، بازسازی و توسعه است و تأکید بر اینکه صلح پایدار وظیفه مشترک و مسئولیتی است که باید توسط دولت و سایر ذی‌نفعان ملی صورت پذیرد» (A/69/968, 2015: para 7, A/RES/70/262).

براساس تعریف ارائه شده، صلح پایدار، هدف و فرایندی است که جلوگیری از شیوع، تشدید، تداوم و تکرار درگیری را دنبال می‌کند و مسیر دستیابی به این اهداف، فرایندهایی به قصد ریشه‌یابی علل درگیری، کمک به طرفین درگیری برای پایان دادن به مخاصمه، تضمین آشتی ملی و حرکت به‌سوی بهبود، بازسازی و توسعه است. جدول ۱ به‌منظور درک آسان‌تر تفکیک مذکور طراحی شده است.

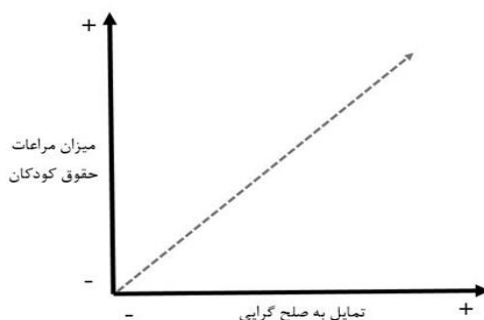
1. See: Guillemet Fernandez, Christian, Puyana, Fernández David, (2017), *The Right to Peace: Past, Present and future*. Caste Rica: University of peace; Puyana, Fernandez David, et, al, (2018), *Long Walk to Peace*, Paris: UNESCO publishing; Gow, Melanie, et, al, (2000), *The Right to Peace: Children and Armed Conflict*, World Vision.

جدول ۱. مفهوم صلح پایدار

صلح پایدار به عنوان یک هدف	صلح پایدار به عنوان یک فرایند
جلوگیری از شیوع	فعالیت‌هایی به منظور ریشه‌یابی علل
جلوگیری از تشدید	فعالیت‌هایی به منظور کمک به طرفین درگیری برای پایان دادن به درگیری
جلوگیری از تداوم	فعالیت‌هایی به منظور تضمین آشتی ملی
جلوگیری از تکرار	فعالیت‌هایی به منظور حرکت به سوی بهبود، بازسازی و توسعه

اهمیت مراعات حقوق کودک در تحقق تمام اهداف صلح پایدار قابل درک است. برای مثال وجود ارتباط میان ممنوعیت به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه و جلوگیری از تشدید درگیری‌ها را باید مدنظر گرفت. همان‌طور که از گزارش‌های دبیر کل در خصوص کودکان و مخاصمات مسلحانه برمی‌آید، در بسیاری از درگیری‌ها اغلب قسمتی از نیروهای طرفین درگیری را کودکانی تشکیل می‌دهند که تحت عنوان کودک سرباز از آنها یاد می‌شود (A/68/878, 2014: 33; A/69/926, 2015: 35). در یک محاسبه منطقی، چنانچه براساس مقررات بین‌المللی از جمله کنوانسیون حقوق کودک، پروتکل منضم به آن و دیگر اسناد مربوطه رفتار شده و کودکان به‌عنوان سرباز به‌کار گرفته نشوند، متناسب با میزان تقلیل نیروهای متخاصم زیر سن قانونی، شاهد کاهش شدت درگیری‌ها نیز خواهیم بود؛ این مسئله به‌ویژه در مورد مخاصمات غیر بین‌المللی که سال‌ها به‌درازا کشیده شده است، مصداق بارزتری دارد. در این صورت حتی چنانچه کودکان مستقیماً در صلح مشارکت نداشته باشند، دست‌کم سبب تشدید مخاصمه نیز نمی‌شوند.

پیوند میان حق بر عدالت، عدم تبعیض، برابری و دسترسی به امکانات رفاهی نیز در جلوگیری از تکرار درگیری نقش بسزایی دارد. بی‌توجهی و نقض حقوق بشر از جمله کنوانسیون حقوق کودک به پرورش نسل مستعد به‌از سرگیری مخاصمه منجر می‌شود؛ نسل مستعد، نسلی است که می‌تواند دلایل معتناهایی برای تداوم مبارزه داشته باشد. همانند بزرگسالان، کودکان نیز ممکن است بخواهند برای اعتقادات مذهبی یا هویت فرهنگی خود مبارزه کنند یا در شرایط شخصی‌تر، می‌توانند در پی انتقام از مرگ والدین، برادران و خواهران خود باشند (UNICEF, 1996: 2). نسلی که در محیط تبعیض‌آمیز زیست می‌کند، اغلب با مفاهیمی همچون انتقام، خشونت، عدم سازش و نابرابری زنان و مردان پرورش می‌یابد. این نسل به‌دلیل محرومیت‌های ناشی از تبعیض، پتانسیل از سرگیری و تکرار مخاصمات نسل‌های گذشته خود را داراست (Puyana et al., 2018: 54). در این خصوص یونیسف اظهار می‌دارد: «بهبود در برابری‌های جنسیتی تأثیر مثبتی در پیشرفت فرایند صلح‌سازی و صلح پایدار خواهد داشت» (UNICEF, 2016: 1). شکل ۲ ارتباط میان مراعات حقوق کودکان و تحقق صلح پایدار را به نمایش می‌گذارد.

شکل ۲. ارتباط میان مراعات حقوق کودکان و صلح‌گرایی

مجموع جستارهای مذکور گویای آن است که نقض حقوق کودکان یکی از علل بروز، استمرار و تکرار درگیری‌هاست و فعالان حوزه صلح‌سازی باید این مهم را در نظر داشته باشند و با مراعات و حمایت از حقوق کودکان از تداوم و تکرار چرخه خشونت و نقض حقوق کودکان جلوگیری کنند؛ چراکه رسالت این فرایند یافتن علل درگیری‌ها و تلاش برای رفع آنهاست. کمیسیون تحکیم صلح به‌عنوان اصلی‌ترین و مهم‌ترین نهاد فعال در صلح‌سازی و کمک به پیشگیری از برگشت تعارضات خشونت‌بار در کشورها باید به وضعیت وخیم کودکان و موارد نقض حقوق آنها در طی مخاصمات مسلحانه توجه ویژه کند (S/RES/2427, 2018: para 22). البته از آنجا که کمیسیون یک نهاد مشورتی است و عمده فعالیت‌هایش در قالب ارائه چارچوب‌ها، استراتژی‌ها، توصیه و اطلاعات به‌منظور ایجاد هماهنگی میان نهادهای دیگر و بسیج جامعه جهانی برای کمک به کشورهای در حال گذار از مرحله درگیری به صلح است، به‌طور قطع باید به اهمیت حقوق کودکان و نقش و جایگاه ویژه آنها در این فرایند توجه داشت و این بایستگی در اسناد و چارچوب‌های پیشنهادی به‌عنوان چراغ راه شرکای وی مشاهده شود.

بررسی میزان توجه کمیسیون تحکیم صلح به حقوق کودکان

در این قسمت جایگاهی که کمیسیون تحکیم صلح برای کودکان و حقوق آنها در نظر گرفته است، بررسی می‌شود. با این هدف، در مبحث نخست برخی مقررات و موازینی که حمایت از کودک غایت آنهاست، مطالعه خواهند شد و در مبحث دوم به بررسی فرایندهای صلح‌سازی از منظر این قوانین در استراتژی‌های کمیسیون تحکیم صلح خواهیم پرداخت و میزان توجه کمیسیون تحکیم صلح به حقوق کودکان را ارزیابی خواهیم کرد.

۱. اسناد و موازین حمایتی از کودک

حقوق بین‌الملل بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه چارچوب مستحکمی برای حمایت از کودکان فراهم کرده‌اند که در این بخش به مطالعه آنها می‌پردازیم. برخی از این اسناد به شرح ذیل است:

۱. کنوانسیون حقوق کودک مصوب ۱۹۸۹ و پروتکل‌های منضم به آن که به کلیه حقوق مدنی، سیاسی، اجتماعی و مشارکت کودکان در مخاصمات مسلحانه پرداخته‌اند. کنوانسیون، با تأکید بر لزوم توجه ویژه به کودکان در مواقع اضطراری، دوران کودکی را مستلزم مراقبت و مساعدت‌های ویژه می‌داند. برخی از مواد کنوانسیون که به‌طور قطع با فرایند صلح‌سازی در ارتباطند عبارت‌اند از: تضمین حقوق بدون هیچ‌گونه تبعیض و نابرابری (ماده ۲)، آزادی بیان و شنیده شدن (مواد ۱۲ و ۱۳)، آزادی فکر، عقیده و مذهب (ماده ۱۴) و دیگر مواد کنوانسیون همانند مواد ۱۰، ۳، ۱۵، ۱۷، ۲۸ و ۲۹ که رعایت آنان از شرایط ضروری برای تحقق اهداف صلح‌سازی است.

۲. سلسله قطعنامه‌های شورای امنیت در خصوص کودکان و مخاصمات مسلحانه: در جلسه ۳۸۹۷ شورای امنیت سازمان ملل متحد مورخ ۲۹ ژوئن ۱۹۹۸ در مورد کودکان و مخاصمات مسلحانه، رئیس شورای امنیت اظهار داشت که شورای امنیت نگرانی عمیق خود را در خصوص تأثیرات مخرب جنگ بر کودکان اعلام می‌دارد و هدف قرار دادن کودکان را در طول مخاصمات مسلحانه محکوم می‌کند و از تمامی طرف‌های مخاصمات خواستار توقف نقض حقوق کودکان، رعایت مقررات بین‌المللی و کنوانسیون حقوق کودک است (S/PRST/1998/18, 1998:1). در این اظهارات رئیس شورا اعلام کرد که شورای امنیت قصد جدی برای پیگیری و توجه به کودکان درگیر در مخاصمات را دارد (S/PRST/1998/18, 1998:1). در نتیجه و متعاقب این تصمیم، قطعنامه‌های متعددی در مورد کودکان و مخاصمات مسلحانه به تصویب شورای امنیت رسیده که عبارت‌اند از: ۱۲۶۱ (۱۹۹۹)، ۱۳۱۴ (۲۰۰۰)، ۱۳۷۹ (۲۰۰۱)، ۱۴۶۰ (۲۰۰۳)، ۱۵۳۹ (۲۰۰۴)، ۱۶۱۲ (۲۰۰۵)، ۱۸۸۲ (۲۰۰۹)، ۱۹۹۸ (۲۰۱۱)، ۲۰۶۸ (۲۰۱۲)، ۲۱۴۳ (۲۰۱۴)، ۲۲۲۵ (۲۰۱۵) و ۲۴۲۷ (۲۰۱۸).

به موجب این قطعنامه‌ها، هدف قرار دادن کودکان در طی مخاصمات مسلحانه، کشتن، خشونت جنسی، استخدام و به‌کارگیری کودکان، زخمی و مجروح کردن کودکان به‌شدت محکوم شده و از نمونه‌های بارز نقض مقررات بین‌المللی به‌شمار آمده است و از طرفین درگیری خواسته شده تا در حین مذاکرات صلح به حقوق و رفاه کودکان توجه کنند و آسیب‌های وارده به کودکان در مخاصمات را به حداقل برسانند و به تعهدات بین‌المللی خود پایبند باشند. همچنین تصریح شده است، حفاظت و رفاه کودکان متأثر از مخاصمات، نگرانی اساسی برای صلح و امنیت بین‌المللی محسوب می‌شود که به برنامه کار شورای امنیت تعلق دارد (S/RES/1261, 1999: 1). قطعنامه‌های ۱۲۶۱، ۱۳۱۴، ۱۳۷۹، و ۱۴۶۰ هر کدام شدیدتر و قاطع‌تر از دیگری و به‌گونه‌ای این اصل را تقویت می‌کنند که: «تجاوز به امنیت و حقوق کودکان به‌تنهایی تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی است» (شریفی، ۱۳۹۳: ۱۰۴).

در قطعنامه ۲۴۲۷ به صراحت اعلام شده است که به کودکان و حفاظت از آنان در تمام مراحل به خصوص در استراتژی‌های مربوط به آشتی و مراحل صلح‌سازی باید توجه شود (S/RES/2427, 2018: para 22). همچنین منافع عالیۀ کودکان، نوجوانان و جوانان و نیازهای خاص آنها در تمامی مراحل مخاصمات و فرایندهای صلح باید مورد تأکید باشد (S/RES/2225, 2015: 2).

اسناد دیگری نیز موجود است که رسالت خود را غنا بخشیدن به حقوق کودکان قرار داده‌اند، همانند پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص مشارکت کودکان در درگیری‌های مسلحانه (۲۰۰۰)، اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی، مقاوله‌نامه شماره ۱۸۲ سازمان بین‌المللی کار و سند اصول پاریس درباره کودکان مرتبط با نیروها یا گروه‌های مسلح (۲۰۰۷) که باید به‌عنوان خط‌مشی تابعان حقوق بین‌الملل به‌ویژه فعالان حوزه صلح‌سازی در نظر گرفته شوند.

۲. مطالعه اسناد کمیسیون

با عنایت به وظایف و بررسی گزارش‌ها و قطعنامه‌های کمیسیون تحکیم صلح می‌توان به این پرسش که آیا تا به حال در فرایندهای صلح‌سازی تحت نظارت کمیسیون به حقوق کودکان توجه شده است یا خیر پاسخ داد. برای این منظور گزارش‌های کمیسیون که در آنها به ارائه پیشنهاد و چارچوب به شش کشور آفریقایی مرکزی؛ برون‌دی، سیرالئون، گینه، گینه بیسائو^۱

۱. آفریقایی مرکزی از زمان استقلال خود با درگیری‌ها داخلی متعددی مواجه است که موجب شده در سال ۲۰۰۸، مسئله این کشور در دستور کار کمیسیون قرار گیرد، به گزارش کمیسیون، زمینه‌هایی که سبب نابسامانی و محرومیت از صلح در آفریقایی مرکزی است، عبارت‌اند از: وضعیت‌های نامطلوب سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی. این شرایط، عمده تأثیر خود را بر افراد غیرنظامی به‌ویژه کودکان و زنان می‌گذارد. نقض‌های شدید، خشونت‌های جنسی گسترده و به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه، فقر و بی‌کیفرمانی از چالش‌های جدی این کشور است (PBC/3/CAF/7, 2009: 2-4, paras: 8-31).

۲. برون‌دی از زمان کسب استقلال بحران‌های سیاسی و اجتماعی چندی را تجربه کرده است که موجب شده به درخواست این دولت در سال ۲۰۰۷ وارد دستور کار کمیسیون شود. عمده مشکلات برون‌دی در حوزه‌هایی مثل ضعف نیروهای امنیتی، بی‌کیفرمانی به‌طور خاص مجرمان خشونت علیه کودکان و زنان، عدم حکومت قانون، نادیده گرفتن حقوق بشر به‌ویژه در مورد آوارگان و کودکان سرپناز، ادغام مجدد آنها با جامعه و حکومتداری خوب است (PBC/2/BDI/10, 2008: 4; PBC/1/BDI/4, 2007: 5-13).

۳. کمیسیون یکی از علل مهم جنگ‌های داخلی در سیرالئون را به حاشیه رانده شدن و بی‌توجهی به وضعیت جوانان می‌داند. وضعیت این دولت در سال ۲۰۰۶ در دستور کار کمیسیون قرار گرفت. چالش‌هایی که مانع تحکیم صلح در این کشور می‌شوند به‌زعم کمیسیون عبارت‌اند از: عدم توانمندسازی و اشتغال جوانان، نبود دموکراسی و حکمرانی خوب، فقر و وضعیت نامطلوب زیرساخت‌ها مانند آب، برق و جاده‌ها (PBC/2/SLE/1, 2007: 4).

۴. گینه در سال ۲۰۱۱ در زمره کشورهای قرار گرفته که کمیسیون به ارائه چارچوب برای آن اقدام کرده است. اولویت‌های برجسته در این کشور ترویج آشتی ملی، اصلاح بخش دفاعی و امنیتی و سیاست اشتغال جوانان

حمایت از حقوق کودکان در چارچوب عملکرد کمیسیون تحکیم صلح... ۱۳۹۹

و لیبریا^۲ پرداخته شده است، مطالعه شده و مخرج مشترکی از حقوق مورد تأکید کمیسیون در قالب جدول ۲ ارائه شده است.^۳

جدول ۲. میزان توجه به حقوق کودکان در فرایند صلح‌سازی در کشورهای در دستور کار کمیسیون تحکیم صلح^۴

کشورها	حقوق	کمک به آزادی کودکان سرباز از نیروهای مسلح	ادغام مجدد کودکان سرباز با جامعه	سیاست‌های جلوگیری از پیوستن مجدد کودکان با گروه‌های مسلح	بازآفرینی اجتماعی و اقتصادی کودکان سرباز سابق	سازوکاری برای اشتغال کودکان ۱۵ تا ۱۸ ساله
آفریقای مرکزی	✓	✓	✓	✓	✓	*
بروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓
سیرالئون	غ م	غ م	غ م	غ م	غ م	✓
گینه	غ م	غ م	غ م	غ م	غ م	*
گینه- بیسائو	غ م	غ م	غ م	غ م	غ م	*
لیبریا	غ م	غ م	غ م	غ م	غ م	غ م

در نظر گرفته شده است (PBC/5/GUI/2, 2011: 2-3).

۱. گینه بیسائو از سال ۲۰۰۸ دیگر کشور مورد توجه کمیسیون شده است که مردم آن از محرومیت در حکومت قانون، تبعیض جنسیتی، نابسامانی بخش امنیتی و دفاعی، عقیم ماندن دادگستری، زیرساخت‌های نامناسب و شرایط اقتصادی بی ثبات و قاچاق مواد مخدر و کودکان رنج می‌برند (PBC/3/GNB/3, 2008: 6).
۲. شکاف‌های تاریخی میان لیبرایی‌های آمریکایی و مردم بومی موجب جنگ داخلی در این کشور شده بود و اختلاف‌های بالقوه آنها ریشه بسیاری از تنش‌ها بود. به درخواست این دولت در سال ۲۰۱۰ لیبریا در دستور کار کمیسیون قرار گرفت. کمیسیون پس از بررسی و تحلیل شرایط حاکم بر این کشور اولویت‌های صلح‌سازی را این‌گونه بیان کرد: تقویت حکومت قانون، اصلاحات بخش امنیتی و آشتی ملی (PBC/4/LBR/2, 2010, paras: 1-30).
۳. مواردی که با نشانه تیک مشخص شده‌اند، به معنی توجه به حق مورد نظر در کشور مورد اشاره است؛ نشانه ضربدر نمایانگر مغفول ماندن آن حق، با وجود اهمیت آن است و غ م مخفف عبارت غیرمرتبط است که در مواردی به‌کار برده شده که وضعیت حاکم بر کشور به‌گونه‌ای نبوده که توجه به آن حق در اولویت باشد و کمیسیون به‌درستی این نکته را مدنظر قرار داده است.

۴. مندرجات جدول از اسناد ذیل استخراج شده که جملگی مربوط به کار کمیسیون تحکیم صلح است:

UN Docs: PBC/3/CAF/7, June 9, 2009; PBC/4/CAF/2, January 7, 2010; PBC/4/CAF/5, February 11, 2010; PBC/5/CAF/L. 1, October 28, 2011; PBC/5/CAF/1, November 4, 2011; PBC/5/CAF/November 18, 2011; PBC/3/GNB/3, October 2, 2008; PBC/4/GNB/Add. 1, February 9, 2010; PBC/4/GNB/1, December 16, 2009; PBC/2/SLE/1, December 3, 2007; PBC/3/SLE/3, December 16, 2008; PBC/1/BDI/4, July 30, 2007; PBC/2/BDI/9, June 24, 2008; PBC/2/BDI/10, July 9, 2008; PBC/3/BDI/1, December 16, 2008; PBC/3/BDI/2, February 5, 2009; PBC/3/BDI/3, February 9, 2009; PBC/3/BDI/6, October 19, 2009; PBC/3/BDI/5, July 31, 2009; PBC/4/BDI/1, March 11, 2010; PBC/4/BDI/3, March 25, 2010; PBC/5/BDI/3, March 26, 2011; PBC/6/LBR/1, March 13, 2012; PBC/7/LBR/1, March 6, 2013; PBC/9/LBR/1, June 19, 2015; PBC/10/LBR/1, April 19, 2016; PBC/6/GUI/3, June 19, 2012.

۱۳۰۰ فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۵۰، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۹

کشورها	حقوق	افزایش سن مسئولیت قانونی کودکان	سیاست کاهش خشونت جنسی علیه کودکان	کمک و درمان کودکان قربانی خشونت جنسی	مراقبت‌های بهداشتی به ویژه کودکان مبتلا به HIV	مجازات عاملان خشونت علیه کودکان	
آفریقای مرکزی	✓	غ م	✓	✓	×	✓	
بروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
سیرالئون	✓	غ م	✓	×	✓	×	
گینه	×	غ م	غ م	غ م	×	غ م	
گینه- بیسائو	×	غ م	×	✓	✓	×	
لیبریا	×	غ م	×	×	×	×	
کشورها	حقوق	توجه به برابری جنسیتی	توجه به کنوانسیون حقوق کودک و ضمیمه در تدوین قانون جدید	تلاش برای ریشه‌کنی فرهنگ خشونت	توجه به نیازهای ویژه زنان و کودکان متأثر از درگیری	توجه به بحران‌های غذایی کودکان و خانواده‌های آسیب‌پذیر	حمایت و مراقبت روانی و اجتماعی از قربانیان مانند کودکان
آفریقای مرکزی	×	✓	✓	✓	×	×	✓
بروندی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
سیرالئون	✓	×	×	×	×	×	×
گینه	×	×	×	×	×	×	✓
گینه- بیسائو	×	✓	✓	×	×	×	✓
لیبریا	×	×	×	×	×	×	✓
کشورها	حقوق	ایجاد بستر برای آموزش	توجه به نقش کودکان و جوانان در صلح‌سازی	آموزش نیروهای امنیتی برای حفاظت از غیرنظامیان	کمک به کودکان آواره	ثبت تولد کودکان	توجه به قاچاق کودکان
آفریقای مرکزی	✓	×	×	×	✓	غ م	غ م
بروندی	✓	×	×	✓	✓	غ م	غ م
سیرالئون	×	×	×	×	غ م	غ م	غ م
گینه	×	×	×	×	غ م	غ م	غ م
گینه- بیسائو	✓	×	×	×	غ م	✓	✓
لیبریا	✓	✓	✓	✓	✓	غ م	غ م

با مطالعه اسناد و گزارش‌های کمیسیون تحکیم صلح و بهره‌گیری از مفاد اسناد مرتبط با حقوق کودک، مجموع حقوقی که در فرایندهای صلح‌سازی در این شش کشور مورد توجه قرار گرفته‌اند عبارت‌اند از: ۱. ممنوعیت تبعیض (جنسیتی)؛ ۲. حقوق مربوط به تولد؛ ۳. حمایت از کودک آواره و بی‌سرپرست؛ ۴. جلوگیری از کودک ربایی و قاچاق؛ ۵. توجه به مراقبت‌های بهداشتی خاص دوران کودکی؛ ۶. بهره‌مندی از حق آموزش؛ ۷. ممنوعیت استثمار؛ ۸. حمایت از کودکان در برابر مواد مخدر؛ ۹. بازسازی اجتماعی کودکان آسیب‌دیده؛ و ۱۰. بازسازی اجتماعی کودکان مجرم. البته بدیهی است که تمامی این ۱۰ حق در تمامی کشورهای در دستور کار کمیسیون همزمان مورد توجه نبوده که در جدول ۲ به‌وضوح نشان داده شده است. با نگاه انتقادی و جزئی به اقدامات کمیسیون و براساس بررسی و تحلیل داده‌ها می‌توان نتیجه گرفت که توجه کمیسیون به حقوق کودکان ناشی از گستردگی نقض برخی از آنها در کشورهای مذکور بوده و از شناخت حقوق کودکان به‌عنوان یکی از علل درگیری نبوده است؛ یعنی حقوق کودکان محوریتی برای این ارگان نداشته است، درحالی‌که مطابق آنچه در جستارهای گذشته بیان شد، توجه به حقوق کودکان در فرایندهای صلح‌سازی از پایه‌های اصلی دستیابی به صلح پایدار است (S/RES/2282, 2016: para 23). اهمیت توجه به حقوق کودکان در فرایند صلح‌سازی به‌حدی ضروری است که شورای امنیت به موجب قطعنامه ۲۲۵۰ تأکید می‌کند کمیسیون نقش برجسته‌ای در پرداختن به شرایط و فاکتورهای افزایشنده افراط‌گرایی خشونت‌آمیز بر عهده دارد و باید به ارائه توصیه‌ها و استراتژی‌ها برای جذب جوانان در صلح‌سازی توجه داشته باشد (S/RES/2250, 2015: 2).

در نگاه کلی‌تر، توجه کمیسیون به برخی از حقوق کودکان شاید به‌دلیل الزامی است که برای شروع صلح‌سازی در جامعه هدف وجود دارد. گواه این الزام نیز تعریفی است که از سوی گروه کارشناسان ملل متحد از صلح پایدار ارائه شده که به موجب آن در طی این فرایند اولاً باید به حقوق تمام بخش‌های جامعه توجه شود (A/69/968, 2015: para 7) و ثانیاً علل بروز درگیری‌ها مشخص و رفع شود (A/69/968, 2015: para 7). اما در خصوص برخی از حقوقی که مورد توجه کمیسیون نبوده یا در اولویت قرار نگرفته‌اند، نبود پیش‌نیازها و بستر مناسب در جامعه مخاطب است، اعم از شرایط نامطلوب اقتصادی، فقر شدید، توسعه‌نیافتگی فرهنگی و به‌طور کلی محدودیت‌های مالی، انسانی و تجهیزات می‌تواند از جمله دلایلی باشد که امکان تمرکز کمیسیون بر یک‌سری از حقوق را سلب کرده است (Rugmamu, 2009: 2).

نتیجه‌گیری

نقض حقوق کودکان یکی از آثار درگیری و در عین حال یکی از علل درگیری‌های آینده است. از آنجا که در فرایند صلح‌سازی به قصد تحقق صلح پایدار و ثبات در جامعه تلاش می‌شود تا

علل ریشه‌ای و اصلی مخاصمه و خشونت شناسایی و رفع شود، در جمع‌بندی کلی می‌توان مراعات حقوق کودکان را در کنار دیگر عوامل مؤثر بر صلح همچون (شرایط مناسب ساختاری، بهبود فرصت‌های اقتصادی - اجتماعی، عدم سوءاستفاده از ایدئولوژی‌های سیاسی، قومی و...، ترویج ارزش‌های صلح‌آمیز از طریق رسانه‌های اجتماعی و مقابله با پیام‌های حاوی خشونت‌های افراط‌آمیز و تضمین آزادی بیان و عقیده) مسیری برای ایجاد صلح پایدار دانست که تحقق آن، بستر پرورش نسلی کنشگر در صلح پایدار را فراهم می‌آورد. از این رو، ترجمان‌ها، دولت‌ها و نهادهای فعال در صلح‌سازی باید احترام و حمایت از حقوق کودکان را که در اسناد مختلف بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی به آنها اشاره شده است، مورد احترام و حمایت قرار دهند. مراعات و تلاش برای تحقق حقوق کودکان باید محور برنامه‌ریزی‌های صلح‌سازی، کمیسیون تحکیم صلح و دیگر نهادهای فعال در این حوزه باشد. احترام به حقوق کودکان یعنی تعهد به عدم نقض هنجارهایی که به حقوق کودکان می‌پردازد و حمایت از آن، یعنی جلوگیری از نقض‌هایی که صورت می‌پذیرد. در این مفهوم فعالان این عرصه نه تنها باید تلاش کنند تا موارد نقض کاهش یابد، بلکه خود نیز در این فرایند باید مراعات و احترام به حقوق کودکان را در نظر داشته باشند. کمیسیون تحکیم صلح سازمان ملل متحد به‌عنوان نهاد تخصصی فعال در این حوزه، اگرچه تا حدودی توجه به حقوق کودکان را در استراتژی‌های خود منعکس کرده است، این مسئله نه به آن دلیل بوده که نقض حقوق کودکان به‌زعم این نهاد بین‌المللی یکی از علل بروز، تکرار و استمرار درگیری‌ها شناخته شده باشد، بلکه ناشی از نقض‌های گسترده و فاحش حقوق کودکان بوده که سبب شده است، توجه به این واقعیت عینی در گزارش‌ها و رهنمودهای کمیسیون متبلور شود. در واقع، کمیسیون تنها به نقض حقوق کودکان به‌عنوان آثار ناگزیر درگیری‌ها توجه داشته و با ارائه استراتژی و دستورالعمل‌هایی برای کشورهای در دستور کار خود، تلاش کرده است تا از میزان اثرپذیری کودکان در مخاصمات و درگیری‌ها بکاهد. شایان ذکر است که در بررسی اسناد کمیسیون، میزان و نوع توجه به حقوق کودکان در کشورهای مختلف، متفاوت است که قسمتی از آن با توجه به شرایط توسعه‌ای آن کشورها توجیه‌پذیر است.

منابع

۱. فارسی

الف) کتاب‌ها

۱. جمعی از اندیشمندان؛ زیر نظر کمیته علمی مجمع جهانی صلح (۱۳۹۰)، تروریسم؛ فرهنگ و رسانه، تهران: مجمع جهانی صلح اسلامی.

۲. ضیایی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۹۳)، *حقوق بین‌الملل عمومی*، تهران: گنج دانش.

ب) مقالات

۳. ابراهیم گل، علیرضا (۱۳۸۷)، «تحوالات حفظ صلح در سازمان ملل متحد: حفظ صلح، ایجاد صلح، تحکیم صلح»، *مجله تحقیقات حقوقی*، ش ۱۳۹، صص ۲۲۵-۲۵۷.
۴. بیگزاده، ابراهیم (۱۳۸۶)، «کمیسیون تحکیم صلح: ره‌آوردی در چارچوب اصلاح ساختاری سازمان ملل متحد»، *فصلنامه الهیات و حقوق*، ش ۲۳-۲۴.
۵. مصفا، نسرين (۱۳۸۸)، «تحکیم صلح ملل متحد؛ چالش‌های پیش رو»، *فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دوره ۳۹، ش ۴.

ج) پایان‌نامه‌ها

۶. شریفی، یونس (۱۳۹۳)، *کودکان سرباز در پرتو اولین رأی دیوان کیفری بین‌المللی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.

۲. انگلیسی

A) Books

7. Boulding, Elise, et al. (1996), *From a Culture of Violence to a Culture of Peace*. Paris, UNESCO Publishing.
8. Galtung, Johan. (1976), "Three Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking, and Peacebuilding", in *Peace, war and defense: essays in peace research*, Vol: 2. Copenhagen, Ejlers.
9. Puyana, David Fernandez, et al. (2018), *Long Walk of Peace*, Paris, Unesco Publishing.
10. Webel, Charles & Galtung, Johan (2007), *Handbook of Peace and Conflict Studies*, New York, Routledge.

B) Aticels

11. Galtung, Johan (1996), "Violence, Peace, and Peace Research", *Journal of Peace Research*, Vol. 6.
12. Parlevliet, Michelle (2002), "Bridging the Divide - exploring the relationship between human rights and conflict management", *Track Two: Constructive Approaches to Community and Political Conflict*. Vol. 11.

C) Documents

13. A/47/277, (1992), *an Agenda for Peace*, June 17.
14. A/59/565, (2004), *The Secretary-General's High-level Panel Report on Threats, Challenges and Change, A more secure world: our shared responsibility*,

December 2.

15. A/68/878, (2014), *Children and Armed conflict*. May 15.
16. A/69/926, (2015), *Children and Armed conflict*. June 5.
17. A/69/968, (2015), *Identical letters dated 29 June 2015 from the Chair of the Advisory Group of Experts on the Review of the Peacebuilding Architecture addressed on the President of the General Assembly and the President of the Security Council*, June 30.
18. A/70/674, (2015), *Plan of Action to Prevent Violent Extremism*, December 2015.
19. A/70/836, (2016), *Children and armed conflict*, April 20.
20. A/72/361-S/2017/821, (2017), *Children and Armed Conflict*, August 24.
21. A/72/865, (2018), *Children and armed conflict*, May 16.
22. A/RES/60/180, (2005), *the Peacebuilding Commission*, December 30.
23. A/RES/70/262, (2016), *Review of the United Nations Peacebuilding Architecture*. May 12.
24. PBC/1/BDI/4, (2007), *Identical letters dated 21 June 2007 from the Chairman of the Burundi configuration of the Peacebuilding Commission to the President of the Security Council, the President of the General Assembly and the President of the Economic and Social Council*, July 30.
25. PBC/10/LBR/1, (2016), *Statement of mutual commitments on peacebuilding in Liberia*, April 19.
26. PBC/2/BDI/10, (2008), *Review of progress in the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, July 9.
27. PBC/2/BDI/9, (2008), *Recommendations of the biannual review of the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, June 24.
28. PBC/2/SLE/1, (2007), *Sierra Leone Peacebuilding Cooperation Framework*, December 3.
29. PBC/3/BDI/1, (2008), *Conclusions of the Burundi configuration*. December 16.
30. PBC/3/BDI/2, (2009), *Review of progress in the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, February 5.
31. PBC/3/BDI/3, (2009), *Conclusions of the second biannual review of the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, February 9.
32. PBC/3/BDI/5, (2009), *Review of progress in the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, July 31.
33. PBC/3/BDI/6, (2009), *Conclusions of the third biannual review of the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, October 19.
34. PBC/3/CAF/7, (2009), *Strategic framework for peacebuilding in the*
35. PBC/3/GNB/3, (2008), *Strategic Framework for Peacebuilding in Guinea-Bissau 31 July 2008*, October 2.
36. PBC/3/SLE/3, (2008), *Progress report on the implementation of the Sierra Leone Peacebuilding Cooperation Framework*. December 16.
37. PBC/4/BDI/1, (2010), *Review of progress in the implementation of the Strategic*

- Framework for Peacebuilding in Burundi*, March 11.
38. PBC/4/BDI/3, (2010), *Conclusions of the fourth biannual review of the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, March 25.
 39. PBC/4/CAF/2, (2010), *Review of progress in the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in the Central African Republic*, January 7.
 40. PBC/4/CAF/5, (2010), *Conclusions and recommendations of the first biannual review of the Strategic Framework for Peacebuilding in the Central African Republic*. February 11.
 41. PBC/4/GNB/1, (2009), *Progress report on the implementation of the Peacebuilding Strategic Framework for Guinea-Bissau*, December 16.
 42. PBC/4/GNB/1/Add. 1, (2010), *Progress report on the implementation of the Peacebuilding Strategic Framework for Guinea-Bissau*, February 9.
 43. PBC/5/BDI/3, (2011), *Review of progress in the implementation of the Strategic Framework for Peacebuilding in Burundi*, March 26.
 44. PBC/5/CAF/1, (2011), *Report of the Peacebuilding Commission mission to the Central African Republic, 10-15 October 2011*, November 4.
 45. PBC/5/CAF/3, (2011), *Conclusions and recommendations of the second biannual review of the Strategic Framework for Peacebuilding in the Central African Republic*, November 18.
 46. PBC/5/CAF/L. 1, (2011), *Draft conclusions and recommendations of the second biannual review of the Strategic Framework for Peacebuilding in the Central African Republic*, October 28.
 47. PBC/6/GUI/3, (2012), *Report of the first review of the Statement of Mutual Commitments between the Government of Guinea and the Peacebuilding Commission (September 2011 to March 2012)*, June 19.
 48. PBC/6/LBR/1, (2012), *Review of progress in the implementation of the statement of mutual commitments on peacebuilding in Liberia*, March 13.
 49. PBC/7/LBR/1, (2013), *Review of progress in the implementation of the statement of mutual commitments on peacebuilding in Liberia*, March 6.
 50. PBC/9/LBR/1, (2015), *Review of progress in the implementation of the statement of mutual commitments on peacebuilding in Liberia*, June 19.
 51. S/PRST/1998/18, (1998), *Statement by the President of the Security Council*. June 29.
 52. S/RES/1261, (1999), *Overview of Security Council Resolution*. August 30.
 53. S/RES/1645, (2005), *Adopted by the Security Council at its 5335th meeting*, December 20.
 54. S/RES/2225, (2015), *Adopted by the Security Council at its 7466th meeting*. June 18.
 55. S/RES/2250 (2015). *Maintenance of international peace and security*. 9 December 9.
 56. S/RES/2282, (2016), *Adopted by the Security Council at its 7680th meeting*, April 27.

57. S/RES/2427, (2018), *Adopted by the Security Council at its 8305th meeting*, July 9.

E) Web-Sites

58. Adams, David; true, Michael, (1996), *UNESCO's Culture of peace programme: an introduction*. Available in: <http://www.culture-of-peace.info/annexes/IPRANewsletter/page1.html>, (Last visit: November, 2018)
59. Rugumamu, Severine M, (2009), *Does the UN Peacebuilding Commission Change the Mode of Peacebuilding in Africa?* Available in: <http://repository.udsm.ac.tz:8080/xmlui/handle/123456789/1422>. (Last Visit: June 7, 2018).
60. UNICEF, (1996), *the state of the world's children 1996*, Available in: <https://www.unicef.org/sowc96/2csoldrs.htm>. (Last visit: June 9, 2018).
61. UNICEF, (2006), *protecting children during armed conflict*. Available in: https://www.unicef.org/chinese/protection/files/Armed_Conflict.pdf. (Last visit: July 24, 2018).
62. UNICEF, (2016), *Gender, Education and Peacebuilding Brief*. Available in: http://s3.amazonaws.com/inee-assets/resources/Gender_Brief_FINAL_highres.pdf. (Last visit: July 7, 2018).
63. UNICEF, (2017), *Humanitarian Action for Children*. Available in: https://www.unicef.org/appeals/files/2017_DRC_HAC%282%29.pdf. (Last visit: 26 June 2018). p 1.